

Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi

Academic Journal of History and Idea

ISSN: 2148-2292

10 (6) 2023

<https://doi.org/10.46868/atdd.2023>.

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş tarihi | Received : 05.11.2023

Kabul tarihi | Accepted: 30.11.2023

Yayın tarihi | Published : 25.12.2023

Teymur Gasımlı

<https://orcid.org/0000-0003-1077-6534>

*Istanbul University Political Science and International Relations PhD Student, Turkey,
teymur1911@gmail.com*

Atıf Künyesi | Citation Info

Gasımlı, T. (2023). Rusya – Suudi Arabistan (1991-2023) İlişkileri. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 10 (6), 2424-2447.

Rusya – Suudi Arabistan (1991-2023) İlişkileri

Öz

Rusya, günümüzde Suudi Arabistan'ı Arap-Müslüman dünyasındaki kilit devletlerden biri olarak görmektedir. Bu bağlamda ilişkilerin geliştirilmesine olan ilgi her iki tarafta da açıkça devam etmektedir. Buna karşın her iki tarafta da karşılıklı güvensizlik ve dış politika faaliyetlerinin temellerine ilişkin yanlış anlaşılmalar da bulunmaktadır. Rusya-Suudi Arabistan işbirliği için en umut verici alanlar arasında enerji, emlak, eğitim, tıp, finans ve petrokimya alanları yer yer almaktadır. Buna göre makalemiz bahsi geçen devletler arası ikili ilişkilerin durumunu tespit etmek ve ana hatlarıyla ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar kelime : Rusya, Suudi Arabistan, Ekonomi, Ukrayna.

Russia - Saudi Arabia (1991-2023)

Abstract

Russia currently regards Saudi Arabia as one of the key states in the Arab-Muslim world. In this context, there is a clear interest on both sides in developing relations. However, there is also mutual distrust and misunderstanding of the basics of foreign policy activities on both sides. Among the most promising areas for Russia-Saudi Arabia cooperation are energy, real estate, education, medicine, finance and petrochemicals. Accordingly, our article aims to identify and outline the state of bilateral relations between these states.

Keyword : Russia, Saudi Arabia, Economy, Ukraine

Giriş

Rus diplomasi tarihi oldukça renklidir. Rusya'nın SSCB döneminden beri Arap ülkeleri ile ilişkileri hep inişli çıkışlı olmuştur. İkinci dünya savaşından sonra Suudi Arabistan'ın Batı'ya yönelik bariz askeri-politik ve ekonomik yönelimi nedeniyle, ülkeler arasındaki ilişkiler neredeyse bitme noktasına geldi (Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanlığı. Rusya-Suudi ilişkileri, http://www.mid.ru/bdom/ns_rasia.nsf). 30 Aralık 1991'de Suudi Arabistan, Rusya Federasyonu'nu SSCB'nin yasal halefi olarak tanıdığını duyurdu. Suudi Arabistan ile ilişkilerin değerlendirilmesine ilişkin Rus dış politikasındaki genel kanı "iyimser" olduğu yönündedir. Her iki ülkenin de “küresel ve bölgesel sorunların çoğu” konusundaki pozisyonları “eşleşiyor veya yakın” olarak değerlendirilmektedir. Rusya Devlet Başkanı Putin'in Eylül 2003'te söylediğine göre Rusya, Suudi Arabistan'ı Müslüman dünyasının önde gelen devletlerinden biri olarak görüyor ve onunla çok yönlü bağlar geliştirmeye çalışıyor. Ancak Rusya-Suudi ilişkilerinin son çeyrek yüzyıldaki durumu her zaman resmi Rus belgelerinin sonuçlarıyla örtüşmüyordu. Bir Suudi siyaset bilimcinin söylediği gibi, "bugün hem Suudi Arabistan hem de Rusya, ulusal güvenliklerine yönelik önemli zorluklarla karşı karşıyadır; bunlar yalnızca iki kutuplu dünyanın çöküşünden sonra aralarında gelişen ilişkileri değiştirmekle kalmayıp, aynı zamanda siyasi ve ekonomik alanda daha başarılı ilişkiler kurmak için yeni temeller yaratıyor" (Abdel Aziz, 2007). Bu çalışmada Putin dönemi Rusya-Suudi Arabistan ilişkilerinin değişimi ve dönüşümü analiz edilecektir. Özellikle ikili ilişkilerin taktiksel mi yoksa stratejik bir düzlemde mi ilerlediği konusu tartışılarak, Rusya'nın Suudi Arabistan ile stratejik ilişkiler kurmasının önündeki engeller irdelenecektir.

1. Rusya – Suudi Arabistan ilişkileri Sovyet dönemi

Riyad ve Moskova'nın 1920'li ve 30 lu yıllarda çok samimi ilişkiler içinde olduğu az bilinen bir gerçek. Sovyetler Birliği aslında Suudi Arabistan'la ilk diplomatik temas kuran ülkeydi (Senchenko, 2021). SSCB Şubat 1926'da Abdülaziz el-Suud'u (Kral Salman'ın babası), Hicaz Melik'i ve Necd Sultanı olarak tanıyan ilk devletti. Suudi Arabistan Krallığı kurucusu Kral Abdülaziz bin Suud da SSCB'nin dünyadaki rolünü çok takdir etti ve onunla temas kurmaya çalıştı, ancak 12 yıl sonra iki kutuplu dünyanın kurulmasıyla ülkeler arasındaki ilişkiler bozuldu ve donduruldu. Bölgede baş kaldıran aşiretler arası keskin iktidar mücadelesi, sömürgeci güçlerin nüfuzunun güçlenmesi, Sovyet Rusya'nın bölgeye ilgisini artırdı (Abdel Aziz, 2007). İkili ilişkilerde temas noktaları, karşılıklı çıkarlara dayalı uzlaşma döneminin yoğun olarak yaşandığı on dört yıllık dönem (1924-1938) özellikle önemlidir. Sovyetler Birliği aslında önemli bir kısmı İngiliz-Fransız ikilisi tarafından kendisine kapatılan Ortadoğu'da Suudi Arabistan aracılığıyla yer almak niyetinde idi. Öncelikle bu yolda Sovyet dış politikasının Hicaz

ve Necd'e yönelik pragmatik yaklaşımını dikkate almamak elde değil (Senchenko, 2021). Sovyetler Birliği Arabistana bolşevik devrimini ihraç etmeyi hiçbir şekilde bir hedef olarak görmedi (Fedorchenko, 2022). Rusya hiç bir zaman Ortadoğu'da ilhakçı planlar yapmadı, Arap devletlerinden toprak iddiası olmadı. Ancak içinde barındırdığı 30 milyonu aşkın müslüman nüfuzdan kendine etki alanı yaratmak için araç olarak kullanılmaktan da geri durmadı (Fedorchenko, 2022). Sovyet Dışişleri Komiseri Georgi Çiçerin SSCB için Arap Yarımadası ve Müslüman dünyasının önemli rolünün hep farkındaydı. Bu çerçevede Hicaz'a bir Sovyet Müslümanının temsilci olarak atanması fikrini savunan Çiçerin, şunları kaydetti: "Mekke'ye girmemiz bizim için önemli çünkü Arabistan ve çevresinde nüfuzumuzu artıracaktır." Ağustos 1924'te Sovyet Müslüman'ı olan Sovyet konsolosu Karim Hakimov Cidde'ye geldi. Hakimov'un Cidde'ye gelişinden sonra Abdülaziz, Hicaz'ı ele geçirmeye başladı (Fedorchenko, 2022). Sovyet Dışişleri Komiserliği, Hakimov'a hiçbir tarafı kayırmadan kendisini tüm Arapların müttefiki olarak göstermesi konusunda uyardı. Çiçerin telgrafında şunları yazdı: "İbn Suud Arapları birleştirme politikasını sürdürürse bu bizim çıkarımızdır ve Arapları birleştirmeye çalışan Hüseyin'e yaklaşmaya çalışmalıyız" (Senchenko, 2021). 1925 yılı sonunda İbn Suud Cidde'nin kontrolünü ele geçirdi ve Şubat 1926'da kendisini Hicaz Melik'i ve Necd Sultanı ilan etti (Fedorchenko, 2022).

Sovyet diplomatik misyonu bu haberi alır almaz Hakimov, İbn Suud'un saygısını ve dostluğunu kazanmayı başardı. 16 Şubat'ta Sovyet bayrağı taşıyan bir araçla Cidde'den İbn Suud'un çöldeki evini ziyaret eden Karim Hakimov, kendisini kral olarak tanıyan ilk ülkenin Sovyetler Birliği olduğunu söyledi. Abdülaziz Hüseyin'e karşı savaş sırasında Sovyetler Birliği hükümetine tarafsızlığından dolayı teşekkür eden bir mektup yazdı ve "SSCB ile ilişkilere" hazır olduğunu ilan etti. Sovyet-Suudi ilişkileri, Haziran 1926'da (Mekke ve Medine konusundaki anlaşmazlığı çözmek amacıyla) Mekke'de Pan-İslam Kongresi toplandığında daha da gelişti (<https://strateq.az/manshet/295033>). O zamanlar İslami liderler İbn Suud'un kutsal yerleri kontrol etmesine karşı çıkıyorlardı, bu nedenle kralın kongrede tanınması çok önemliydi. Bunu fark eden Sovyetler Birliği, ateizm ideolojisinin temellerine aykırı şeyler yaptı: altı Sovyet bilim adamını kongreye davet etti. Moskova, 30 milyon Sovyet Müslümanı ile Kral Abdülaziz'i destekleyerek onun kongre başkanlığına seçilmesini sağladı. Ayrıca Hakimov'un çabaları sonucunda Sovyet temsilcisi konferansın başkan yardımcılığına seçildi. Londra'nın Cidde'deki Sovyet etkisine ilişkin temel endişesi, Hac sırasında Müslümanlar arasında komünist propagandanın yayılmasıydı. Aslında bu, Cidde'deki Moskova diplomatlarının görevlerinden biriydi, ancak gerçekte Sovyet misyonu hem yerel halkla hem de hacılarla iletişim kurmakta zorlandı (Abdel Aziz, 2007). Büyük bir muhalefetle karşı karşıya kalan Sovyet diplomatları,

çabalarını Karadeniz limanları ile Hicaz arasında ticari bağlantılar kurulmasına odaklamaya karar verdiler. Hakimov, Kral Abdülaziz'i Sovyet mallarına yönelik kısıtlamaları kaldırmaya ikna edebildi. 1929-1930'da Sovyet malları Odessa limanından krallığa gönderildi. Sovyet diplomatlarının Cidde'deki en büyük başarısı, neredeyse tamamen İngilizlerin tekelinde olan gazyağı ve benzin pazarına erişim sağlamaktı (Abdel Aziz, 2007). Sovyetler Birliği ayrıca Hac sırasında hacıların bakımıyla ilgilenmek üzere krallığa bir grup doktor gönderdi. Petrol ürünleri tedarikine ilişkin ilk anlaşma ancak 1931 yazında gerçekleşti. Suudi liderliğinin zor ekonomik durumdan bir çıkış yolu aradığı ve yeni bir ticaret yolu açmaya çalıştığı bir dönemde Sovyet mallarına ilişkin kısıtlayıcı rejim 1933'te kaldırıldı. Hakimov'un İbn Suud'la ilişkileri daha da geliştirme çabaları sonucunda Velihaht Prens Faysal, 1932'de kapsamlı bir Avrupa turu sırasında Sovyetler Birliği'ni ziyaret etti (<https://strateq.az/manshet>). Faysal ve maiyetini etkilemek için Moskova, Sovyet endüstrisinin başarılarını prene gösterdi, ardından Suudilerin borçları bağışlandı ve en önemlisi Kral Abdülaziz'e çok ihtiyaç duyduğu mali yardım teklif edildi. Petrol zengini Sovyet Azerbaycan'ı ziyaret eden Prens Faysal, ülkenin petrol endüstrisine hayran kaldı ve aynı teknolojiyi krallığa getirme arzusunu dile getirdi. 1932'de Sovyetler Birliği'ne yapılan ziyaret, Suudi-Sovyet ilişkilerinde büyük bir dönüm noktasıydı. Kral Abdülaziz, Moskova'nın mali yardım teklifini Londra'dan yardım almak için şantaj aleti olarak kullandı ve SSCB'nin teklifini asla kabul etmedi. Stalin yönetimi ele aldıktan sonra SSCB ile İslam ülkeleri arasındaki ilişkiler gerginleşti (<https://strateq.az/manshet>) 1932'de Sovyetler Birliği Müslümanların hac ziyaretine resmi olmayan bir yasak getirdi. Yinede Sovyet doktorlar krallıkta çalışmaya devam etti. Diplomatik misyon Suudi Arabistan'da faaliyet yürütmeye devam etti ancak ilişkiler 1930'lardan sonra bir daha eskisi gibi olmadı. 1930'lar aynı zamanda Hitlerin Avrupa'da güçlendiği dönemdi ve aslında SSCB'nin Orta Doğu'daki siyasi hırslarından vazgeçmesinin ana nedeni Moskova'nın Sovyetler Birliği'nin Hitler'e karşı mücadelesinde İngiltere ile işbirliği yapmasına yardımcı olacağını düşündüğü bir jestti. 1937'de Stalin'in siyasi terörüne kurban gidenlerin arasında Hakimov da vardı. Aynı yılın eylül ayında Hakimov Moskova'ya geri çağrıldı. Çok geçmeden casusluk suçlamasıyla tutuklandı ve Ekim 1937'de hakim önüne çıkarıldı. Ardından Ocak 1938'de idam edildi. Kral Abdülaziz, dost olarak gördüğü Sovyet diplomatının öldürülmesine öfkeleni. Hakimov'un Moskova'da idam edilmesinden iki ay sonra Amerikalı jeologlar Tahran'da dünyanın en büyük ham petrol sahasını keşfettiler. Bu Sovyetler Birliği'nin 1938'de Cidde'ye yeni bir elçi atmasına yol açtı. Ancak Kral Abdülaziz, Cidde'de Hakimov dışında kimseyi görmek istemediğini söyledi (<https://strateq.az/manshet>) Moskova'yı Müslüman dünyasında devrimi kışkırtmakla suçladı ve Sovyetler Birliği ile diplomatik ilişkileri kesti. Eylül 1938'de Sovyet diplomatları Cidde'den ayrıldı ve diplomatik misyon kapatıldı.

Sovyetler Birliği'nin Arabistan'daki tüm etkisinin kırılmasının ardından İngiltere ve ABD, Suudi petrolünün çıkartılması ve işletilmesini devraldı. Böylece gelişiminin erken aşamasında olan Suudi-Sovyet ilişkileri Sovyet tarafının inisiyatifiyle "donduruldu" (Fedorchenko, 2022). Ruslar ise bu yoruma tam tersi bir bakış açısıyla karşı çıkıyorlar. Onlara göre İbn Suud hiçbir zaman SSCB'nin güvenilir bir dış politika ortağı olamazdı. Sovyet liderliğinin yanlısımları iki ülkenin sosyal yapısı ve ideolojik temellerindeki temel farklılıklar, Suudi devleti ile Büyük Britanya arasındaki ilişkilerin özel doğası vs etkenleri ise bakış açılarının lehte argümanları olarak öne sürüyorlar. En temelde ise ortaklığın başarısızlıkla sonuçlanması büyük bir değişimden kaynaklanıyordu. Bu değişime sebep olan nedense iki ülkenin dış politika yönelimiydi: Suudiler kendisini Batı ile ilişkilere yeniden yönlendirdi. 1938'de krallık topraklarında büyük "siyah altın" rezervleri keşfeden Amerikalı jeologlar, Suudi Arabistan tarihinde yeni bir petrol döneminin başlamasına yardımcı oldu. Suudiler ABD ve İngiltere baskısına daha fazla dayanamadı. Baskılar sebebiyle SSCB-Suudi Arabistan ilişkileri son buldu. Rusya ile Suudi Arabistan arasındaki ilişkiler ancak 1992'de Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra tamamen düzeldi. O günden bu yana 31 yıl geçti ve Rusya-Suudi ilişkileri sembolik ziyaretlerin ötesine geçemedi.

2.Rusya - Suudi Arabistan (1991-2000) ilişkileri

XXI. yüzyılın başında, Uluslararası ilişkiler sistemindeki hızlı değişim sırasında, daha önce aşılmaz gibi görünen farklılıklarla bölünmüş olan birçok ülkenin yakınlaşması için koşullar ortaya çıktı. Ortadoğu'da yeni bir jeopolitik yapılanma inşa edilmeye başlandı: Rusya'nın konumu güçleniyor, Moskova-Ankara-Tahran üçgeni ortaya çıkıyor, Suudi Arabistan ve Katar bölgesel safların zayıflaması karşısında liderlik mücadelesi veriyor. Dünya ekonomisinin yeni ortaya çıkan modelinde ulusal ekonomilerin köklü reformasyonu nedeniyle konumlarını güçlendirmek hırsı Rusya-Suudi ilişkilerinin uzun süren "donma" aşamasını sona erdirdi. 17 Eylül 1990'da Sovyetler Birliği ve Suudi Arabistan diplomatik temsilci değişimi konusunda anlaşmaya vardı. Sovyet-Suudi Ortak Bildirisi'inde vurgulandığı gibi, her iki ülke de "bölgesel çatışmaların çözümünü, uluslararası işbirliğinin geliştirilmesini, barışın ve uluslararası güvenliğin güçlendirilmesini" teşvik ederek "her iki devletin halklarının yararına dostane ilişkiler" geliştirmeye çalıştı (Kozyrev'in Körfez ülkelerine gezisi, 1992). Sovyet/Rusya-Suudi bağlarının yeniden kurulması, Sovyetler Birliği açısından 1990'ların başlarındaki uluslararası ilişkilerdeki dönüşüm sürecinin bir parçasıydı. Bu bağlamda, daha önce Amerika'nın bölgesel "uyduları" olarak kabul edilen devletlerle temas kurmak doğaldı. Nisan 1992'nin ikinci yarısında ilk Rusya Dışişleri Bakanı Kozirev Körfez ülkelerine resmi bir ziyarette bulunarak Riyad'da Kral Abdülaziz ile görüştü (Grigori, 2021). Bu ziyaretle ilgili

resmi yorumda şu vurgu yapıldı: "Bakanın gezisi, Rusya'nın ılımlı, makul politikalar yoluyla... dünya medeniyetine somut katkı sağlayanlar ile ilişkileri geliştirme niyetini yansıtıyordu." Rusya liderliği, Körfez bölgesindeki politikasının "güvenilir bir bölgesel güvenlik sistemi" oluşturmanın temeli olan "ABD ile ortaklık" ilkesine dayandığını kaydetti. Kozırev ayrıca Suudi başkentinde Kuzey Kafkasya'daki durumu da ele aldı; Riyad'da Rusya'nın "aşırılık" konusundaki tutumuna karşı anlayış ve olumlu tutum dile getirildi (Kozırev'in Körfez ülkelerine gezisi, 1992). Rusya'nın iç "Müslüman sorunu", Rusya'yı Suudi destekli İslam İşbirliği Teşkilatı (o zamanki İslam Konferansı Örgütü) ile bağlarını geliştirmeye itti. 1994'te İslam İşbirliği Teşkilatı Genel Sekreteri Moskova'yı ziyaret etti. Aynı yılın Kasım ayında Rusya Bakanlar Kurulu Başkanı Suudi Arabistan'ı ziyaret etti. Riyad'da gerçekleştirilen görüşmelerde "ikili ilişkilerin çeşitli boyutlarının" yanı sıra "ortak çıkarları ilgilendiren uluslararası sorunlar" da ele alındı. Rusya'nın başkentinde gerçekleşen görüş alışverişinin "pozisyonların benzerliğini veya yakınlığını gösterdiğine" ve taraflar arasında ortaya çıkan siyasi güvenin genel Rusya-Suudi anlaşmasının imzalanmasını mümkün kıldığına olan ortak kanı dile getirildi (Fedorchenko, 2022). Aralık 1994'te Çeçenistan'da başlayan askeri operasyonlar, Rusya-Suudi ilişkilerinde uzun vadeli bir krize yol açtı. Bu krizin nedenlerinin resmi Rus versiyonu, 2000-2005 yılları arasında Riyad'da görev yapan Rusya Büyükelçisi'nin aktardığı alıntıyla, "tarafların Kafkasya'daki olaylara yönelik yaklaşımlarındaki farklılığa" dayanıyordu. Suudi hayır kurumları tarafından "Amerikan talimatıyla" Kuzey Kafkasya'ya tanıtılan Vahhabi ideolojisinin kaynağı Suudi Arabistan olarak ilan edildi. Rus ordusuna karşı çıkan ayrılıkçı oluşumların liderliğini "Suudi uyruklular" olarak nitelendirdiler (Al-Faysal'ın Rusya ziyareti, 1999). Kosova meselesi Moskova tarafından Arnavut ayrılıkçıların ve mücahid muharebe birliklerinin ortak eylemlerinin doğrudan sonucu olarak görüldüğünden, genel olarak Yugoslavya sonrası olaylarla bağlantılı şekilde Suudi karşıtı söylem de yoğunlaştı. Suudi Dışişleri Bakanı'nın Moskova ziyareti sırasında dile getirdiği "Kosovalı Müslüman Arnavutların kaderi hakkındaki endişeyi" reddeden Rus meslektaşısı İvanov kategorik bir tavır sergiledi: "Herkes milliyeti ve dini ne olursa olsun NATO bombardımanına maruz kalıyor" (Chernomyrdin'in Suudi Arabistan, Kuveyt, BAE, Umman ziyareti, 1994). Rus uzmanlar, 1990'ların başında Usame bin Ladin ile bazı bölgesel müftülükler arasında kişisel temaslar kurulduğunu ve ayrıca Rusya Müslümanlarının Suudi dini kurumlarda eğitiminin "yabancı dinlerin sızması için bir kanal" teşkil ettiğini söylediler (<http://www.vestikavkaza.ru>). Ayrıca Suudi hayır vakıflarının faaliyetlerini yeniden değerlendirmeye başladılar ve bu vakıfların içerisinde dürüst olmayan İslami şahsiyetler barındırdığını vurguladılar. Suudi hayır kurumlarının desteği, bağımsız bir yol izleyen yeni bölgesel müftülüklerin oluşmasına katkıda

bulundu. Yetkililere hizmet etmekle suçlanan ve komünist geçmişin mirasçıları olarak adlandırdıkları kişilere karşı savaştan yeni nesil dini liderler ortaya çıktı. Yetkililer onları "Suudi Vehhabiliğin destekçileri" olarak görüyordu (Grigori, 2021). Tüm bu ve diğer süre gelen iç ve dış etkenler Suudi yönelimini Rus dış politikasının önceliği olmaktan çıkardı. Mart 1999'da konuşan Başkan Yeltsin, Rus diplomasisinin "önemli görevi"nin, "güney komşuları" - İran ve Türkiye ile "iyi komşuluk ilişkileri" yaratılması olduğunu söyledi. Bu açıkça Rusya'nın yönünü Suudi Arabistan'ın rakibi İran ve Türkiye'ye çevirdiğinin işaretiydi.

3.Rusya - Suudi Arabistan (2000-2023) ilişkileri

Rusya 2000 yılından sonra Ortadoğu'daki etkinliğini önemli ölçüde artırdı. Moskova'nın bu bölgedeki politikasının en önemli bileşeni enerji potansiyelleri ve önemli mali güçleri nedeniyle Arap dünyasında özel bir rol oynayan Basra Körfezi monarşileriyle (bundan sonra Körfez olarak anılacaktır) ilişkilerin geliştirilmesi olmuştur ve olmaya devam etmektedir. Arap Baharının getirisi olan yeni koşullardan Körfez ülkeleri iç istikrarı koruyarak çıkmayı başardılar ve bölgesel süreçler üzerinde daha da fazla nüfuz sahibi oldular. Bu bağlamda Rusya Federasyonu ile Arap monarşileri arasındaki ilişkilerin gelişiminin izini sürmek, Moskova'nın siyasi ve ekonomik çıkarlarını analiz etmek ve aynı zamanda Körfez'deki ana ortaklarını belirlemek anlamlı olacaktır. Bu Rusya'nın Körfez bölgesinde kendisini nasıl konumlandığı ve bu bölgedeki politikasının neye dayandığı sorusunun yanıtlanmasına yardımcı olacaktır. Putin'in iktidara gelmesi, Rusya-Suudi ilişkilerinde değişikliklere yol açtı. "Terörle mücadele operasyonunun" halen devam ettiği Çeçenistan'daki durum, Rus liderliğini ayrılıkçıların dış temaslarına son vermek için Suudi Arabistan ile ilişkiler kurmaya zorladı. Ocak 2000'in ortasında İslam İşbirliği Teşkilatı'nın üst düzey yetkililerinden oluşan bir delegasyon Moskova'yı ziyaret ederek "terörün İslam'ın temel ilkelerine tamamen aykırı bir olgu olarak kınandığını" ifade etti. Ocak 2003'ün sonunda İvanov'un daveti üzerine İslam İşbirliği Teşkilatı Genel Sekreteri Moskova'yı ziyaret etti. Müzakerelerin sonuçlarını bildiren Rusya Dışişleri Bakanı Moskova'nın Çeçenistan'daki "durumu istikrara kavuşturma yönündeki çabalarının" sağlık ve eğitim tesislerinin onarılmasının karşı tarafça olumlu karşılandığını söyledi (Grigori, 2021). Dışişleri Bakanlığı'nda Uluslararası İslami Kuruluşlarla İlişkilerden Sorumlu Bakan Yardımcılığı makamı oluşturuldu. Mart 2000'in başında Abdulatipov, Putin'in özel temsilcisi olarak Suudi başkentini ziyaret etti. Veliht Prens Abdullah bin Abdulaziz ve Faysal ile görüşmelerde bulunan Bakanın en önemli görevi, Rusya'nın Çeçenistan'a ilişkin "anayasal düzenin yeniden tesis edildiği" yönündeki rus bakış açısını Suudi tarafına bildirmektir (<http://www.vestikavkaza.ru>). Görev başarıyla tamamlanmıştı: Abdulatipov, Suudi tarafından "Rusya'nın toprak bütünlüğüne ve iç işlerine karışmama ilkesine saygı duyulacağına" ve ayrıca

Suudi hayır kurumlarının Rus yetkililerle "faaliyetlerini kordine edeceğine" dair güvence aldı. "Rahatsız edici" faktörün – "Çeçen meselesinin" Rusya-Suudi ilişkileri alanından dışlanması, ilişkilerin durgunluk durumundan ilerleme evresine geçişini belirleyen en önemli etken oldu. Bu yöndeki hareketi teşvik etmek amacıyla, 13 Mayıs 2003'te Rusya Devlet Başkanı, "trajik olaylar - Çeçenistan ve Suudi Arabistan'daki terör saldırıları" arasındaki benzerliği ve "bunların sonuçlarının" karşılaştırılabilirliğini dile getiren bir açıklama yaptı (Fedorchenko, 2022). Yeni ortaya çıkan trend, Rusya'nın Abdullah bin Abdülaziz'in başlattığı "Arap barışı girişimine" verdiği destekle güçlendi. Mayıs 2003'te Faysal'ın Rusya'nın başkentine yaptığı çalışma gezisi sırasında İvanov, Rusya'nın "Suudi Arabistan'ın veliaht prensini" "sabırsızlıkla" beklediğini söyledi. Aynı yılın Eylül ayı başında müstakbel Kral Abdullah bin Abdülaziz resmi bir ziyaret için Rusya'nın başkentine geldi. Rus liderliği, veliaht prensi kabul ederek Kuzey Kafkasya'da istikrarın sağlanması sorununun nihayet çözüme ulaştırıldığını dile getirdi (Al-Faysal'ın Rusya ziyareti, 1999).

Abdullah bin Abdülaziz'in programı, yalnızca iki resmi Rus müftülüğünün başkanlarıyla değil, aynı zamanda Rus Ortodoks Kilisesi Patriği ile de "İslam ve Ortodoksluğun barış içinde bir arada yaşadığını" ve "Rus medeniyetinin benzersizliğini" kanıtlayan bazı toplantıları da içeriyordu. Ziyaretin en önemli olayı, "Terörizmle mücadele konularında bir Rus-Suudi çalışma grubu"nun oluşturulması ve geleceğin kralının "Çeçen meselesinin Rusya'nın iç meselesi olduğu" yönündeki açıklamasıydı (Razhbadinov, 2003). Müzakereler hakkında yorum yapan İvanov, ilişkilerde "yapıcı etkileşimle karakterize edilen" "yeni bir sayfa"dan bahsetti. Rusya'nın İslam İşbirliği Teşkilatı ile kurduğu bağlar, radikallerin etkisini daraltmak için bir araç olarak kullanmada Rus liderliğine büyük katkıda bulundu. Bu bağlantıların kurulması devletin doğasındaki ketum tutumu değiştirmeden mümkün değildi (Grigori, 2021). Abdullah bin Abdülaziz'in ziyareti sırasında İslam İşbirliği Teşkilatı ile ilişkilerin genişletilmesi desteklendi. Rusya-Suudi ortak açıklamasında şu ifadeler yer verildi: "Suudi tarafı, Rusya Federasyonu'nun İslam İş Birliği Teşkilatı ile iş birliğini genişletme girişimine saygı duyduğunu ve anladığını" ifade etti (Rusya – İslam İşbirliği Teşkilatı, 2000). 11-12 Şubat 2007 tarihlerinde Vladimir Putin Suudi Arabistan'a resmi bir ziyarette bulundu. Bu ziyaret arifesinde, Rusya'da Putin iktidarı "dikey yürütme gücü" yaratmayı amaçlayan önlemleri zaten uygulamıştı. Devlet, "Rusya'nın bin yıllık tarihinin" benzersizliği ve Rusya'nın varlığının "kabul edilemezliğinin imkansızlığına" yapılan atıflarla haklılaştırılan bir dış politika çizgisi izleyen, kendi kendine yeten bir varlık karakteri kazanmıştı (Fedorchenko, 2022). Amerikan hegemonyasına dayalı tek kutuplu uluslararası ilişkiler sistemine karşı net bir duruş sergilemenin tam zamanıydı. Rusya Devlet Başkanı 10 Şubat'taki Riyad gezisinin hemen öncesinde, Münih Uluslararası Güvenlik

Konferans'ında yaptığı bir konuşmada bu fikirlerini dile getirdi. Bu aynı zamanda geçiş evresinin sona erdiğinin çok taraflı Rus dış politikasının başladığının ilanı niteliğindedir. Putin Suudi başkentindeyken, Rus devletinin çok dinli doğasından bahsetti: "Hıristiyanlar, Müslümanlar ve diğer inançların temsilcileri için "uyum ve iyi komşuluk içinde yaşayan" ortak bir yuva, "Kültürlerin ve geleneklerin karşılıklı zenginleşmesine ilişkin eşsiz deneyimi" vurgulayan Rusya Devlet Başkanı, "medeniyetler diyalogunun" "adil bir uluslararası düzen sistemi yaratmanın" yolu olduğunu söyledi (Abdulatipov'un Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri ziyareti, 2000). Putin'in ziyareti sırasında ekonomik konular Rusya-Suudi müzakerelerinin en önemli konusuydu. Suudi iş adamlarıyla bir araya gelen Rusya Devlet Başkanı, enerji üretimi, işleme, ulaştırma altyapısı, uzay, nükleer enerji alanlarında işbirliği olasılığını değerlendirdi (Grigori, 2021). Rusya pazarının zengin fırsatlarına dikkat çeken Putin, Rusya'nın özelliklerinin "sürdürülebilir ekonomik büyüme, siyasi istikrar ve iyi bir yasal çerçeve" olduğunu savundu. 13 Şubat 2007'de Orta Doğu gezisinin sona erdiği Ürdün'ün başkenti Amman'da Rus gazetecilerin sorularını yanıtlayan V. Putin, Suudi Arabistan'ı küresel enerji alanındaki çabaların karşılıklı kordinasyonu konusunda "bir numaralı ortak" olarak nitelendirdi (Fedorchenko, 2022). Aynı zamanda askeri-teknik işbirliğinin geliştirilmesi konusuna da değindi. Ancak ülkeler listesinde Suudi Arabistan yoktu. Nisan 2015'te İran'a S-300 hava savunma sistemlerinin satışına ilişkin yasağın kaldırılması, önde gelen bir Suudi gazeteciye göre "bölge devletlerinin öfkesine" neden oldu: Bu öfke tamamen resmi Riyad'ın tepkisiyle ilgiliydi. 2015 yazının başında Rusya-Suudi ilişkileri ciddi bir dönüşümün eşiğindedir (Rusya Devlet Başkanı'nın Suudi konuşması. <http://www.kremlin.ru>). Suudi tahtının varisi aynı zamanda (ve iktidardaki hükümdarın oğlu) Savunma Bakanı Prens Muhammed bin Salman'ın Rusya'ya yaptığı ziyaret ve sonrasında Petersburg'da Başkan V. Putin ile görüşmesi bunun en önemli göstergesiydi. Suudi basınında yer alan haberlere göre, güç hiyerarşisindeki üçüncü ismin beklenmedik ziyareti, "Kral Salman bin Abdülaziz'in ikili ilişkileri ve işbirliği olanaklarını tartışmak" yönündeki kişisel talimatları çerçevesinde gerçekleştirilmişti. Suudi Arabistan ile temasların yeniden başlaması, yaptırım rejiminin neden olduğu iç zorluklar nedeniyle Rusya açısından önemliydi. Suudi Arabistan'la temasların yeniden başlatılmasına olan ilgiyi belirleyen husus yeni veliaht prensin eylemleriyle Suudi-Amerikan ilişkilerini yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini açıkça ortaya koymasıyla ilgiliydi. Mayıs 2015'in sonunda Rusya Devlet Başkanı'nın Orta Doğu ve Afrika'dan sorumlu özel temsilcisi Bogdanov Cidde'yi ziyaret etti ve üst düzey yetkililerle görüşmeler gerçekleştirdi. Yapılan görüşmelerde, "karşılıklı yarar sağlayan işbirliğinin genişletilmesi" olanaklarına ilişkin görüş alışverişi gerçekleşti. Her iki taraf da, çözümünün "uluslararası hukuk ilkeleri temelinde"

yürütülmesi gereken Yemen, Suriye, Irak ve Filistin'deki durum gibi siyasi konuları da tartıştı. Yabancı ekonomik ortak arama görevi doğrultusunda hareket eden Rusya, Suudi tarafıyla ortak zemin bulma çabalarına yöneldi (Kasatkin ve Avatkov, 2014). Haziran 2015'in başında Moskova'da Yemenli Husilerden oluşan bir heyeti kabul eden Bogdanov, "Yemen'deki krizin siyasi ve diplomatik çözümden başka alternatifi olmadığını" vurguladı ve "tam teşekküllü bir siyasi süreci yeniden başlatmanın gerekliliğine" dikkat çekti. Rusya'nın yaklaşımı büyük ölçüde Suudi tutumuyla örtüşüyordu: Daha önce Riyad Güvenlik Konseyi'nin kararına taraf olmaktan kaçınan Rus tarafının tutumu değişmişti. İslam İşbirliği Teşkilatı aynı zamanda Suudi Arabistan'la bağların yeniden kurulmasına yönelik bir kanal haline geldi (Mirzaliyeva, 2017). Lavrov'un 11 Haziran 2015'te Moskova'da bu örgütün Suudi Genel Sekreteri İyad Medeni ile düzenlediği ortak basın toplantısında belirttiği gibi İslam İşbirliği Teşkilatı ve İslam Kalkınma Bankası liderlerinin temsilcileri 2015 yılının ortasında yapılan bir toplantıya davet edildi (Kasatkin ve Avatkov, 2014). Aynı yılın Haziran ayında Kazan Uluslararası Ekonomi Formu "Rusya - İslam İşbirliği Teşkilatı" zirvesinde Rusya Dışişleri Bakanı Medeni ile tartışılan siyasi sorunlara ilişkin olarak net bir açıklama yaptı: "Biz şu anda Suriye de dahil olmak üzere Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da "tüm gücüyle artan" sorunlara özel önem vermekteyiz ve bu vakaların her birinde "diyalogu teşvik etmenin" gerekli olduğunu savunuyoruz. Lavrov'un sözlerinden her iki tarafın da diyalog konusunda hemfikir olduğu anlaşılıyordu. Arap-İsrail çatışmasına "uzun vadeli sürdürülebilir bir çözümün temeli" olarak "Arap barış girişimi"nden bahsetmesi, her iki tarafın bakış açılarının yakınlaştığını da kanıtladı. 17 Haziran 2015'te Prens Muhammed bin Salman'ı kabul eden V. Putin, "Rusya ile Suudi Arabistan arasında uzun yıllardır iyi ilişkilerin geliştiğini" vurguladı. Ziyarete her şeyden önce ekonomik konulara önem verildi. Bu bağlamda Rusya Devlet Başkanı, her iki ülke arasındaki "ticaret cirosunun arttığına" dikkat çekti (Grigori, 2021). Ekonomik temasların her iki taraf arasındaki siyasi etkileşimin derecesine bağlı olduğunu vurgulayan Putin, yalnızca Suudi tarafına Rusya'yı ziyaret etmesi için gönderilen daveti kabul ettiği için teşekkür etmekle kalmadı, aynı zamanda Riyad'ı ziyaret etme teklifini de kabul etti. Rus uzmanlar Prens Muhammed bin Salman'ın gezisini "ABD faktörü" ("Obama yönetiminin bölgedeki eylemlerinden duyulan hayal kırıklığı") ile ilişkilendirdilerse de gerçekte Araplar Suriye bulmacasına çözüm aramak için Rusya ile ortak payda da buluşmak gerektiğinin çoktan farkındaydılar (Fedorchenko, 2022). 21 Haziran 2015'te Suudi kanalı Al-Arabiya, Rusya Doğrudan Yatırım Fonu ile Suudi Kamu Yatırım Fonu'nun Rusya'ya 10 milyar ABD doları yatırım yapması konusunda anlaşmaya vardığını bildirdi (Mirzaliyeva, 2017). Suudi tarafı ciddi ekonomik temaslara hazır olduğunu gösterdi ve Rus tarafına Suudi pazarında oyuncu olma, kendi bölgesel sorunlarını çözme ve Rusya'nın Orta Doğu rotasını etkilemeye

çalışma fırsatı verdi (Kasatkin ve Avatkov, 2014). Tüm bu olumlu rüzgarlar eserken öte yandan Rusya ile bağların Suudi Arabistan'ı ABD'ye bağlayan ekonomik, askeri-teknik veya siyasi temaslara zarar verecek şekilde gelişeceğinden de bahsedilmedi. Rusya ve Suudi Arabistan, Prens Muhammed bin Selman'ın ziyareti sırasında imzalanan anlaşmalara herhangi bir "devrimsel nitelik" kazandırmadı. Bunlar "niyet beyanları" olarak kaldı. Rusya Devlet Başkanı tarafından 4 Eylül 2015'te Vladivostok'taki Doğu Ekonomik Forumu'nda ifade edilen ve bunun uygulanmasına yönelik "siyasi çabalardan" söz ettiği "bölgesel koalisyon" fikrinin daha da geliştirilmesine yanıt olarak, Suudi basını bunun Rusya'nın Suriye'deki durumu ve "İslam devleti" tehlikesini kullanarak "önceki Amerikan politikalarının yarattığı bölgesel boşluğu doldurmaya yönelik" bir girişim olduğunu vurguladı (Grigori, 2021). Bu bağlamda "Kral Selman'ın Washington ziyaretinin ve Başkan Obama ile ciddi bir zirve yapmasının önemine" dikkat çekildi. Al-Jubeir, 4 Eylül 2015'te Washington'da Kral Salman bin Abdülaziz'in ziyaretinin ardından düzenlediği basın toplantısında, Rusya'nın Suriye rejimine silah tedariki konusunu gündeme getirdi ve Amerikan Dışişleri Bakanı'nın bakış açısına katıldı: "Rus askeri yardımı ciddi bir tehdit haline gelecektir." Suudi Arabistan, Rusya'nın Suriye'deki İslam Devleti mevzilerine yönelik hava saldırılarına olumsuz tepki gösterdi. 1 Ekim 2015'te BM Güvenlik Konseyi'nde konuşan Suudi Arabistan'ın BM Daimi Temsilcisi Abdullah Al-Muallimi şunları söyledi: "Krallık adına bu operasyonun derhal durdurulmasını ve gerekli koşulların sağlanmasını talep ediyorum. Prens Muhammed bin Salman'ın 11 Ekim 2015'te Soçi'ye giderek Putin ile görüşmesi bu durumu değiştirmede (Alizada, 2017). Suudi basını onun Rusya Devlet Başkanına: "Suriye'ye müdahaleniz kabul edilemez" dediğini aktardı. Her şeye rağmen ilişkiler sekteye uğramadı. 14 Kasım 2019 yılında Riyad'da Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ve Kral Salman bin Abdülaziz'in katılımıyla Rusya ve Suudi Arabistan, ikili ilişkilerin geliştirilmesine ilişkin 21 belge imzaladı. Rusya Devlet Başkanı ile sarayında görüşen Kral Selman, hazırlanan ikili belgeleri büyük beğeniyle karşılayarak, iki ülke arasındaki yatırım iş birliğine dikkat çekti ve şunları ekledi: "Suudi Devlet Fonunun 30'dan fazla projeye yaptığı yatırımları memnuniyetle karşılıyor ve ziyaretiniz sırasında Rusya-Suudi Komitesi'nin ilk toplantısının önemli rolünü vurguluyoruz" (Bazhrektarevich, 2011). Rusya ve Suudi Arabistan, 6 Mart'taki toplantıda petrol üretiminin azaltılmasının Nisan 2020'den itibaren uzatılması konusunda anlaşamadı. Bu haber üzerine petrol fiyatları bir sonraki işlem günü olan 9 Mart'ta %30 düşerek varil başına 31 dolara geriledi ve uzunca bir süre varil başına 40 doların üzerine çıkamadı. Moskova ile Riyad arasındaki ilişkiler hep dünya medyasının dikkat merkezinde olmuştur (Grigori, 2021). 5 Aralık 2023 yıl Rusya Cumhurbaşkanlığı Yardımcısı Yuri Ushakov, Putin'in bu hafta BAE ve Suudi Arabistan'ı ziyaret edeceğini duyurdu. Ushakov, Rusya'da

yayanlanan “Life” gazetesine yaptığı açıklamada, “Suudi Veliht Prensi Mohammed bin Salman ile bir çalışma ziyareti gerçekleştireceğiz. Arabistan’dan önce BAE’ye uçacağız. Çok önemli gördüğümüz bu müzakerelerin faydalı olmasını diliyorum” dedi.6 aralık 2023 yıl Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Suudi Arabistan Veliht Prensi Muhammed bin Selman ile başkent Riyad'da bir araya geldi. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Suudi Arabistan Veliht Prensi Muhammed bin Selman ile başkent Riyad'da bir araya geldi. Kremlin'den yapılan açıklamaya göre, Putin ile Bin Selman arasındaki görüşme Riyad'da Yemame Sarayı'nda başladı. Putin, görüşmenin başlangıcında yaptığı konuşmada, Sovyetler Birliği'nin, Suudi Arabistan'ı tanıyan ilk ülkelerden biri olduğunu anımsatarak, "Bu, neredeyse yüz yıl önce oldu. Bu sürede ilişkilerimizde çok şeyler yaşandı. Ancak son yedi yılda ilişkilerimiz nitelik kazanarak daha önce görülmemiş bir düzeye ulaştı. Siyaset ve ekonomi alanlarında çok iyi ve istikrarlı ilişkilerimiz var." değerlendirmesinde bulundu (Suudi Arabistan Veliht Prensi Riyad'da Putin ile görüştü, <https://www.indyturk.com>). Rusya lideri Putin, ziyarette bulunduğu Suudi Arabistan'ın başkenti Riyad'da Veliht Prens Muhammed bin Selman ile gerçekleştirdiği görüşmede, “Siyasi işbirliği, ekonomi ve insani alanlarda istikrarlı ve çok iyi ilişkilerimiz var. Elbette, bölgede yaşananlara ilişkin bilgi ve değerlendirme değişiminde bulunmak hepimiz için çok önemli” diye konuştu.Putin, “Majesteleri, öncelikle davetiniz için teşekkür etmek istiyorum. Sizi Moskova’da bekliyorduk. Lakin koşulların bu planlara değişiklikler getirdiğini biliyorum. Ama dediğim gibi, bizim dostça ilişkilerimizin gelişimine hiçbir şey engel olamaz” ifadesini kullandı (Suudi Arabistan Veliht Prensi Riyad'da Putin ile görüştü, <https://www.indyturk.com>). Davetten yararlanarak Ortadoğu turu kapsamında Suudi Arabistan’ı ziyaret etme kararı aldığını dile getiren Rusya lideri, “Birleşik Arap Emirlikleri’ne planlı ziyaret için buradayken davetinizden yararlanarak sizinle ve son yedi yıldır gerçekten aktif olarak işbirliğimizi geliştirdiğimiz tüm dostlarımızla sohbet etmek için ülkenize geldim” dedi. Putin, “Lakin sonraki görüşme Moskova’da olmalı” diye ekledi. Suudi Veliht Prens Muhammed bin Selman Putin'in davetine “Muhakkak, buna hazırım” şeklinde karşılık verdi.Rusya-Suudi çatışması yalnızca çalkantılı değil, ortaya çıkan bölgesel ve uluslararası durumun belirlediği iniş ve çıkışlar varsayıldığında üçüncü tarafları da çokça etkiliyor (Fedorchenko, 2022). Uluslararası ilişkiler sisteminin hızlı gelişimi, (en azından bugün) iki ülke arasındaki ilişkilerin olumlu bir dönüşümü için yeni yollar açacak gibi görünüyor. Rusya - Suudi Arabistan ilişkilerinin siyasi boyutu tarafı Eylül 1990'da Suudi Arabistan'la ilişkilerin yeniden başlaması Sovyetler Birliği ve onun halefi Rusya'nın, Körfez Arap Devletleri İşbirliği Konseyi ülkeleriyle doğrudan temas kurmasının yolunu açtı. Suudi Arabistan'la bağların yeniden kurulması Afro-Asya bölgesinin iki kutuplu bir çatışma alanı olmaktan çıktığı

1990'ların başlarında (hatta öncesinden Gorbaçov'un kadroları tarafından) belirlenen uluslararası ilişkiler sisteminin dönüşümünün bir parçasıydı (Kasatkin ve Avatkov, 2014).

Moskova'nın daha önce Amerika'nın “bölgesel uydusu” olarak gördüğü devletlerle temaslar kuruldu. 1990'larda Rusya sosyo-ekonomik bir kriz yaşıyordu, bu nedenle öncelikli olarak Körfez ülkelerinin finansal potansiyelleri ile ilgilenildi (Kosac ve Melkumyan, 2012).

Moskova buraları bir yatırım kaynağı ve Rus silahlarının potansiyel alıcıları olarak görüyordu. Ancak artan diplomatik faaliyetlere rağmen ticaret ve yatırım işbirliği zayıf bir şekilde gelişti. Rusya'nın silah alımları da beklenenden çok daha azdı ve ek olarak siyasi anlaşmazlıklar da bu karışıma eklendi (Alizada, 2017). Suudi Arabistan'ın Temmuz 1995'te Çeçen meselesini BM'ye taşıma girişimi Rus liderliği tarafından Rusya'nın iç işlerine müdahale ve toprak bütünlüğüne tecavüz olarak değerlendirildi. 1995-1998 yıllarında Suudi Arabistan'ın Çeçenistan'a yaptığı ve Rus yetkililerle koordinasyon sağlanmadan yapılan insani yardımlar büyük güvensizliğe neden oldu. Rahatsız edici bir diğer husus da Suudi Arabistan ve müttefiklerinin Müslümanları desteklediği eski Yugoslavya'daki çatışmaya ilişkin tutumuydu. Karşılıklı ihtiyat ancak 90'ların sonlarına doğru bir miktar azaldı. Bu, 1997-1999'da Çeçen liderliğinin ısrarlı taleplerine rağmen Körfez ülkelerinin Çeçenistan'ın bağımsızlığını tanımayı reddetmesiyle daha da kolaylaştı. Rusya başlangıçta küçük Körfez ülkeleriyle ilişkilerini geliştirmeye güveniyordu. 2000 yılında Başkan Putin özel temsilcisini Bahreyn ve Katar liderlerine göndererek Moskova'nın işbirliğini geliştirmeye ilgili olduğu mesajını verdi. Rusya Federasyonu'nun Körfez ülkeleriyle ilişkileri geliştirmeye olan ilgisi askeri-politik ve ekonomik çıkarların ortak olmasından kaynaklanmaktadır. Moskova'nın temel hedefleri Rusya'nın küresel bir güç olarak prestijini artırmak, terörizm ve aşırıcılıkla mücadele etmek, ticareti geliştirmek ve yatırım çekmek, İslam dünyasıyla ilişkileri geliştirmek ve kitle imha silahlarının yayılmasını önlemektir. Körfez, Rusya Federasyonu'nun uzun vadeli çıkarlarının hayata geçirilmesi açısından büyük önem taşıyor. 2002 yılında Rus diplomatlar, Körfez İşbirliği Konseyi'nin “güçlü finansal, ekonomik ve enerji potansiyeline sahip, yalnızca bölgesel değil, aynı zamanda dünya siyasetinde de ciddi etkisi olan devletleri” birleştirdiğini belirtmişti. Sonuç olarak, Rusya'nın yükselen çok kutuplu dünyada uluslararası statüsü bu bölgeyle olan etkileşimine bağlı olacaktır. Bölgesel güvenliği sağlama ihtiyacı, Arap devletlerinin ABD ve Avrupa ile ittifaka yönelimini belirledi, ancak bu, bu devletlerin Rusya ile işbirliği kurmasını engellemedi. Bu yöndeki eylemler tek tek devletler ile Rusya arasındaki ilişkilerde ortaya çıkan zorluklar nedeniyle karmaşık hale geldi. Jeopolitik açıdan bakıldığında Moskova, Orta Doğu'daki istikrarsızlığın hızla komşu bölgelere yayılmasından ve Rusya topraklarına ulaşmasından korkuyor. Buna göre Orta Doğu'daki çatışma düzeyinin azaltılması, Rusya'nın

güney sınırlarında güvenliğin sağlanması yararınadır. Moskova, Suriye, Filistin ve bölgedeki diğer sıcak noktadaki krizlerin çözümüne yönelik eylemleri koordine etmekle ilgileniyor ve buna göre Suudi Arabistanla ilişkilerine önem veriyor. Rusya'nın politikasının önemli yönlerinden biri İslam dünyasıyla etkileşimi güçlendirmektir. Körfez ülkeleri finansal güçleri ve cömert hayırseverlikleri nedeniyle İslam İşbirliği Teşkilatı üzerinde büyük etkiye sahiptir ve bir nevi köprü görevi görebilmektedir. Rusya'nın 2005 yılında İslam İşbirliği Teşkilatı'na gözlemci olarak katılmasını sağlayan şey Suudi Arabistan'ın desteğiydi. 1990'larda Rus yetkililer çoğu Suudi Arabistan ve Körfez ülkelerinde bulunan çeşitli sivil toplum kuruluşları ve İslami vakıfların Rusya'nın Müslüman nüfusunu etkileme girişimlerinden endişe duyuyordu. 1998'e gelindiğinde Rus toplumu Körfez ülkelerindeki hayır kurumlarının Rusya'da aşırıcılığın yayılmasına katkıda bulunduğuna ikna oldu. Suudi yetkililer bu endişeyi dikkate alarak Rusya'daki resmi Müslüman yapılarla işbirliği kurmaya başladılar. Ancak terörle mücadele işbirliğinin önceliklerini etkileyen özel vakıfların faaliyetleri sorunu devam etti. Körfez'deki Arap devletleri ile Rusya arasındaki temaslar, Eylül 2015'te Rusya'nın Suriye'ye askeri operasyonunun başlamasından sonra yoğunlaştı. 2015 yılında ve 2016 yılının ilk yarısında Kuveyt, Katar ve Bahreyn başkanları Rusya'yı ziyaret etti. İkili görüşmelerin ana konusunu Suriye sorununa ilişkin meseleler oluşturdu. Körfez ülkelerinin tüm çabalarına rağmen Suriye meselesinde kendi pozisyonları ile Rusya'nın pozisyonlarını birbirine yakınlaştırmak mümkün olmadı. Ancak aralarındaki temaslar devam etti. Suriye meselesinin çözümü için Rusya Suudi Arabistan ilişkilerine önem veriyor. Bu bağlamda - Rusya siyasi eliti, Suudi Arabistan'la bağların hem Rus devletine hem de tüm Sovyet sonrası jeopolitik alana yönelik "Güneyden gelen" tehdidi en aza indireceği sonucuna vardığını düşünüyor. Uzun vadede Rusya için en önemli iki bölgesel ağır top İran ve Suudi Arabistan'dır. Buna paralel olarak Rusya, Suudi Arabistan'la ilişkilerini geliştirmeye çalışıyor ancak Suudi tarafının sayısız açıklama ve vaadine rağmen henüz büyük bir ortak proje bulunmuyor.

4.Rusya - Suudi Arabistan ilişkilerinin ekonomisi boyutu

İki ülkenin iş dünyasından önemli isimlerin katılımı Rusya ile Suudi Arabistan arasındaki ilişkilere yeni bir nitelik kazandı. Özellikle ülkeler arasında güvenin tesis edilmesi aşamasında Rus-Arap İş Konseyi katalizör rolünü üstlendi ve bu, ikili işbirliğinin organize edilmesi için uygun bir araca dönüştü. RADS, yatırım projelerinin geliştirilmesinde özel sektörün rolünü önemli ölçüde güçlendirmiş, ülkeler arasındaki işbirliğini geliştirmiştir. Körfez ülkelerinin hızla gelişen ekonomisi, küresel hiyerarşide ciddi bir konuma sahip bir pazara girme fırsatıyla Rus yatırımcıları kendine çekiyor. Ortadoğu pazarında faaliyet göstermek isteyen firmaların sayısı her geçen yıl artıyor. Arap ülkeleri de Rus iş adamlarını ve yatırımcılarını

rahatlıkla ağırlamaya başladı. Arap Ticaret, Sanayi ve Tarım Odaları Genel Birliği Başkanı Adnan Kassar'a göre, Büyük Arap Ekonomik Bölgesi'nin oluşturulması ticaret ve yatırım için geniş ufuklar açıyor. Arap dünyası ülkelerinde yatırım fırsatları oldukça büyük. Rusya genişleyen bir pazarda ortak projelere katılma fırsatına sahip. Arap ülkeleri ekonomik kalkınma düzeylerine uygun modern teknolojilere ihtiyaç duyuyor. Rusya bu tür teknolojilerin ana tedarikçisi haline gelebilir. Geçtiğimiz yirmi yılda Rusya Federasyonu ile Körfez ülkeleri arasındaki ticaretin artmasına rağmen, 2019 itibarıyla dış ticaret cirosundaki payları yalnızca %0,67 idi. Rusya İhracat Merkezi'ne göre 2019 yılında Körfez İşbirliği Konseyi ülkeleri ile toplam ticaret hacmi 4.426,6 milyon doları aşmadı (Rusya İhracat Merkezi, <https://www.exportcenter.ru>). En büyük ticaret ortakları BAE (1.853 milyon), Suudi Arabistan (1.667 milyon) ve Kuveyt (554 milyon) oldu (Surkov, 2022). Körfez ülkeleri ağırlıklı olarak katma değeri düşük mallar (hammadde, kimyasallar, tarım ürünleri) alıyor ve bu da ithalatçı olarak değerlerini düşürüyor. Askeri ürünlerin payı oldukça büyük olduğundan ticaret hacmi siyasi duruma bağlı olarak da büyük ölçüde dalgalanabiliyor. Nitekim ABD'nin 2014 yılında Rusya Federasyonu'na uyguladığı yaptırımların ardından Körfez ülkeleriyle ticarete beş yıl süren bir düşüş yaşandı. Moskova ile Riyad arasındaki iş ilişkilerini düzenleyen mevcut yasal çerçeve oldukça sınırlıdır ve bu da yoğun ve karşılıklı yarar sağlayan ikili ilişkilerin gelişimini bir dereceye kadar yavaşlatmaktadır. Bu bağlamda, oldukça uzun bir isme sahip bir belgeyi hatırlamak yerinde olur: Rusya Federasyonu Hükümetleri ile Suudi Krallığı Arasında Ticaret, Ekonomi, Yatırım, Bilimsel, Teknik, Kültürel, Spor ve Gençlik İşbirliği anlaşması 1994 yılında imzalandı. Gelir ve Sermayenin Çifte Vergilendirilmesinin Önlenmesine İlişkin Sözleşme 2007 yılında imzalandı. Eylül 2003'te, her iki ülkede ortak iş projelerine katılımı sağlayan petrol ve gaz alanında işbirliği anlaşması imzalandı. Taraflar bu temelde Suudi topraklarının geliştirilmesine yönelik büyük ölçekli bir proje başlattı. 26 Ocak 2004'te Lukoil Overseas, Rub Al Khali çölünün orta kesiminde yer alan A Blok'taki doğal gaz sahalarının araştırılması ve geliştirilmesine yönelik bir ihaleyi kazandı. Rus şirketi Suudi Arabistan hükümetiyle, diğer şeylerin yanı sıra, Lukoil Overseas'ın proje olacağı devlet petrol şirketi Saudi Aramco ile bir ortak girişim oluşturulmasını sağlayan 40 yıllık bir sözleşme imzalama girişiminde bulundu. Şubat 2007'de kurulan LUKSAR (Lukoil Overseas (%80) ve Saudi Aramco (%20) derin arama sondajı sonuçlarına dayanarak bir hidrokarbon yatağı keşfettiğini duyurdu (Neymatov, 2011). Bir ay sonra, bir sözleşme imzalandı. Suudi şehri Dhahran ile Stroytransgaz ve Saudi Aramco arasında 200 kilometreden uzun Sheiba-Abkaik petrol boru hattının inşasına ilişkin 100 milyon doların üzerinde bir sözleşme imzalandı. Ekonomik işbirliğine ilişkin diyalog devam etti. 2009 yılında Cidde'de düzenlenen "Ticaret ve endüstriyel işbirliği için yeni fırsatlar" iş forumu ve

sergisi yapıldı. 2010 yazında düzenlenen Hükümetlerarası Rusya-Suudi Ticari, Ekonomik, Bilimsel ve Teknik İşbirliği Komisyonu'nun olağan toplantısının sonuçlarının ardından Enerji Bakanı sadece Lukoil'in değil diğer Rus şirketlerinin de adil rekabet içerisinde Suudi Arabistan'da yapılması planlanan büyük altyapı projelerinin uygulanmasında yer alma fırsatına sahip olacağını söyledi (Fedorchenko, 2022). Hükümet 2020 yılına kadar çeşitli enerji projelerine yaklaşık 300 milyar dolarlık yatırım içeren büyük ölçekli programlar duyurdu. Ayrıca bakan yakın gelecekte yatırımların teşviki ve karşılıklı korunmasına ilişkin ikili bir anlaşmanın imzalanacağını ve bunun hazırlanması konusunda Rusya Ekonomik Kalkınma Bakanlığı'nın Suudi Arabistan ile aktif olarak istişarede bulunduğunu söyledi. Moskova ile Riyad arasındaki akaryakıt ve enerji sektöründeki ticari ilişkilerin şu andaki evrimi analiz edildiğinde, bunun yalnızca olumlu bir eğilim ortaya koymadığı, aynı zamanda kaçınılmaz olarak gerçek işlemlerle de desteklendiği oldukça açık görünüyor. Bunu daha büyük projeler takip edecektir. Taraflar potansiyel yabancı yatırımcılara yasal garantiler sağlayan bir belgeyi imzaladığı anda, Rus fonlarının Suudi Arabistan ekonomisinin önde gelen sektörlerine akışı önemli ölçüde artabilir. Gelecek vaat eden ekonomik işbirliğinin temel alanlarını vurgulayalım: (Fedorchenko, 2022).

1. Yatırımlar, üretim işbirlikleri. Buradaki güçlü finansman sabit sermayenin Suudi Arabistan'ın hidrokarbon bölgesinden (şu anda bütçe gelirlerinin %90'ı) yatırım piyasasına ve borsaya transferini sağlayabilir. Suudi enerji tekeldesi Aramco'nun özelleştirilmesinden elde edilen gelirlerin Özel Yatırım Fonu'na aktarılması, onu dünyanın en büyük fonuna dönüştürecek.

2. Gelişmiş bir borsanın oluşturulması, ekonomiyi çeşitlendirmenin ana görevlerinden birinin çözülmesine yardımcı olacaktır - yüksek teknolojili imalat sanayilerinin, hizmetlerin, (öncelikle ulaştırma ve iletişim) ithalat ikamesine dayalı tarımın ve üretimin yerelleştirilmesinin geliştirilmesi.

3. Modern bir ulusal silah ve askeri teçhizat üretimi yaratmaya yönelik yeni Suudi politikası, Rus üreticileri özellikle ilgilendiriyor. Hedef, 2030 yılına kadar askeri tedarik harcamalarının yüzde 50'sinden fazlasının yerleştirilmesi olarak belirlendi. Bugün askeri harcamalar açısından dünyanın üçüncü büyük ülkesi olan krallık, bu fonların yalnızca yüzde 2'sini iç alımlara harcıyor. Rusya'nın Suriye'de modern silahları etkili bir şekilde kullanması büyük ses getirdi. Suudi liderliğinin Moskova ziyareti sırasında, askeri-sanayi kompleksinin ürünlerinin satın alınması ve yerleştirilmesi, özellikle de çeşitli amaçlar için Kalaşnikof AK-103 saldırı tüfeğinin lisanslı üretiminin organize edilmesi koşulları hakkında bir mutabakat imzalandı. Suudi Arabistanda Rusya'nın rekabet alanları endüstriyel işbirliği ve teknoloji

transferi ile Batılı rakiplere göre daha düşük silah ve askeri teçhizat maliyetleriyle birleştirilerek güçlenebilir.

4. Bilimsel ve teknik işbirliği, sivil endüstrilere yönelik eğitim.
5. Nükleer enerji, geniş ve gelecek vaat eden bir işbirliği alanı haline gelebilir.
6. Uzayın barışçıl keşfi alanında ortak projelerin geliştirilmesine devam edilmesi.
7. Su temini, tarım gibi sektörlere dikkat edilmesi

8. Suudi liderliği, krallığın Asya, Avrupa ve Kuzey Kore arasındaki en önemli ticaret yollarının kesişme noktasındaki stratejik konumu nedeniyle KSA'nın transit potansiyelini hesaba katarak Rusya'nın ulaştırma ağının inşası ve işletilmesi konusundaki deneyimine ilgi gösteriyor. Ulaşımın Rusya topraklarından Kuzey-Güney yönünde (Batı Avrupa'dan Basra Körfezi ve Güney Asya ülkelerine) hareketi Rusya için çok karlı olacaktır. Süveyş Kanalı'nın sıkışıklığı ve ulaşımda zaman ve maliyet tasarrufu göz önüne alındığında, Arap ülkeleri de önemli faydalar elde edecek: Helsinki-Dubai rotasında teslimat süresi 8 gün olacak (normal rota 20 gün). KSA'yı Mısır üzerinden Afrika ülkelerine bağlayan kara ulaşım hatları gibi yeni sınır ötesi projeler özellikle ilgi çekici olabilir.

9. Ekonomik etkileşime katılımı geleneksel olarak asgari düzeyde olan küçük ve orta ölçekli işletmelerin desteklenmesi konusunda da iki ülkenin hedefleri örtüşmektedir.

Aynı zamanda Rusya ile Suudi Arabistan arasında küresel petrol pazarında iş birliğinin artırılması yönünde bir eğilimin bulunduğunu ve bunun hem ekonomik hem de siyasi sonuçları olacağını da belirtmek gerekir. OPEC+'nın petrol üretimini azaltma kararı, ithalatçı ülkelerde paniğe neden oldu ve enerji taşıyıcılarının fiyatını etkilemekten başka bir işe yaramadı. Üstelik Amerikalı kongre üyeleri ülkeler arası temasların azaltılması yönünde çağrıda bulunmaya başladı. Aynı zamanda ABD'nin konumu, OPEC+ üyeleri üzerindeki baskı ve oyunun kurallarını onlara dayatması nedeniyle zayıflıyor. Rusya Devlet Başkanı'nın belirttiği gibi, "Eylemlerimiz hem enerji kaynaklarının tüketicilerinin hem de üretimde yer alan, dünya pazarlarının tedarikçilerinin kendilerini sakin, istikrarlı ve kendinden emin hissetmeleri için dünya enerji pazarlarında istikrar yaratmayı amaçlıyor. Bu nedenle her zaman pazarın ihtiyaçlarına cevap veriyor ve güncel olaylara uygun hale getirmeye çalışıyoruz." (Lazareva, 2022). Ancak ticaret hacminin önemsiz olması, Rusya Federasyonu'nun Körfez'de ekonomik çıkarlarının olmadığı anlamına gelmiyor. Rusya hammaddelerin istikrarlı fiyatının korunması için Körfez ülkeleriyle yakın işbirliğine büyük önem veriyor. Rus şirketleri ayrıca petrol ve gaz üretimine yönelik ortak projelerle de ilgileniyor. Bu alandaki en umut verici ortak, büyük fonu aracılığıyla Sibiry'a'daki petrol sahalarının geliştirilmesine yatırım yapan BAE'dir ve Rus şirketleri de Emirliğin planlarında özellikle petrol ve gaz üretim projelerinde yer almaktadır.

Rusya Federasyonu, bir bütün olarak Körfez İşbirliği Konseyi ile ilişkileri geliştirmekle ilgili olmaya devam ediyor. Rus yetkililer, Moskova'nın İşbirliği Konseyi üyeleriyle ilişkilerini "stratejik diyalog" formatında geliştirmeye çalıştığını söylüyor. Rusya Dışişleri Bakanı, İşbirliği Konseyi ülkelerinin dışişleri bakanlarıyla yaptığı toplantıda, "Körfez İşbirliği Konseyi ile uluslararası ilişkilerin ve özellikle Orta Doğu ve Kuzey Afrika'nın önemli konularındaki siyasi diyalogu derinleştirmekle ilgileniyoruz" dedi. Lavrov'a göre Moskova, Orta Doğu bölgesinde "krizden barışa, istikrara ve kalkınmaya geçiş için" koşulları yaratmak amacıyla bir dizi çatışmaya yönelik yaklaşımları koordine etmekle ilgileniyor. Rus bakan ayrıca "terörle mücadele çabalarının etkinliğini sürdürmek ve medeniyetler arası diyalogu teşvik etmek" için işbirliğinin önemini vurguladı. Rusya ile Suudi Arabistan arasındaki dış ticaret hacmi ve karşılıklı yatırım akışı ne olursa olsun, daha önemli olan, dünya petrol piyasasındaki etkileşim ve her iki devletin küresel dış politikasının ekonomik sonuçlarıdır. Rusya için Batı'nın yaptırımlarının olumsuz sonuçlarını en aza indirerek doğu ve güney enerji piyasalarında yer edinmek, Suudi Arabistan açısından ise Batı'nın uzun süredir uyguladığı siyasi ve ekonomik "vesayeti" azaltmak önemlidir. Arap monarşileri için bir diğer önemli husus dış ekonomik ilişkilerini çeşitlendirmektir. Her halükarda, Rusya'nın Suudi Arabistan ve bir bütün olarak Körfez İşbirliği Konseyi ile ilişkilerinin ana hatlarını belirleyecek alan ekonomik ve ticari kaygılardır.

5.Rusya - Suudi Arabistan ilişkilerinde Ukrayna faktörü

24 Şubat 2022 tarihinde Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Rusya Silahlı Kuvvetlerine Ukrayna'da geniş çaplı bir işgal hareketi başlatılması emrini verdi. Bu andan itibaren ABD ve Avrupa başta olmak üzere Batılı devletler daha önce hiçbir ülkeye uygulamadıkları kadar güçlü yaptırımları Rusya'ya karşı uygulama kararı aldılar. İşgal sonrasında Rusya, dünyada en ağır yaptırımların uygulandığı ülke haline gelmiştir. Körfez bölgesine nispeten uzak olmasına rağmen bu savaş, Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) bünyesindeki devletlerin karar mercileri nezdinde artan bir önem kazanmıştır. Hidrokarbon kaynakları açısından dünyanın en zengin rezervlerine sahip bu ülkelerin krize karşı tutumları önem arz etmektedir. Avrupa ülkeleri enerjinin silah olarak kullanılması ihtimaline karşın uzun süredir son derece endişeli bir vaziyette bulunmaktadır. Avrupa'nın petrol ve gaz ithalatı bakımından büyük ölçüde Rusya'ya bağımlı olması, Avrupa ülkelerini savunmasız hale getirmektedir (Bakeer, 2022). Böyle bir senaryo Körfez ülkelerinin mecburi olarak alternatif enerji tedarikçisi olmasını gündeme getirmekte ve dolayısıyla bu ülkelerin krize dâhil solmalarını gerektirmektedir. Ancak KİK ülkelerini krize bağlayan tek unsur enerji değildir. ABD ve müttefikleriyle Rusya ve dostlarının, uluslararası düzeyde ve derin bir kutuplaşmaya

gitmesi KİK ülkelerine de yansımıştır. Aslında KİK ülkelerinin bu krizde ABD yanlısı bir tutum benimsemesi beklenen bir durum olabilirdi ancak bölgesel konjonktür ve yaşanan gelişmeler, durumun daha karmaşık olduğunu ortaya koymaktadır (Domazeti, 2022). Soğuk Savaş sürecinde Sovyetlerle kötü ilişkilere sahip olan başta Suudi Arabistan olmak üzere Körfez ülkeleri, özellikle Arap Baharı'ndan sonra güvenlik endişeleri ve İran'la ilişkiler nedeniyle ABD ile daha yakın münasebetler kurmuştur. Ancak ABD ile yakın siyasi ve askeri ilişkilere sahip Suudi Krallığı Ukrayna krizine yönelik aktif bir tutum sergilememektedir. Net bir pozisyon almaktan kaçınan Riyad'ın işgalle ilgili tek resmi açıklaması, Kral Selman başkanlığındaki Suudi kabine toplantısından sonra yapılmıştır. Krize ilişkin işgal veya savaş tanımlamalarının kullanılmadığı açıklamada, gerilimin azaltılması için diyalog ve diplomasinin desteklendiği ve tek çözümün siyasi olduğu ifade edilmiştir (Bakeer, 2022). Ukrayna, Suudi Arabistan'la siyasi, insani ve ekonomik işbirliğine son derece ilgi duyuyor ve bu devletle etkileşimi güçlendirmeyi amaçlıyor. Bunu Cumhurbaşkanlığı Ofisi başkanı A. Yermak tarafından ve Ukrayna Dışişleri Bakanı Kuleba Suudi Arabistan Krallığı Dışişleri Bakanı Prens Faysal bin Farhan Al Saud ile görüşmelerinin ardından ortak brifingde belirtmiştir. Yermak Suudi Arabistan'ın Ukrayna'ya insani alanda yaptığı somut yardıma, özellikle de 400 milyon dolarlık ayrı bir destek paketi tahsis etme kararına dikkat çekti. Suudi Arabistan'ın Rusya'nın geçtiğimiz yıl şubat ayında Ukrayna'yı işgal etmesinden bu yana her iki tarafla da temaslarını sürdürdüğüne dikkat çeken Batılı diplomatlar, dünyanın en büyük petrol ihracatçısının, daha önceki toplantılara katılmayan ülkelerin bir araya getirilmesinde önemli rol oynadığını belirttiler. Suudi Arabistan uluslararası sahnede diplomatik bir rol oynamak isteyen krallığın yeni siyasi girişiminin bir parçası olarak, Ukrayna'daki savaşla ilgili 'Ukrayna Barış Formülü' konulu Ulusal Güvenlik Danışmanları Toplantısı'na ev sahipliği yaptı. Ülkenin kıyı kenti Cidde'de gerçekleşen 2 günlük toplantıya 42 ülkenin temsilcisi katıldı. Ancak Rusya toplantıya katılmadı. Sputnik'in Rusya Dışişleri Bakanlığı kaynaklarına dayandığı haberine göre, Suudi Arabistan görüşmenin sonuçları hakkında Rusya'nı bilgilendireceğini önceden Moskova'ya ilettiler. Rusya Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Mariya Zaharova, Suudi Arabistan'da Ukrayna krizi ile ilgili gerçekleştirilen toplantıya ilişkin, "Rusya'nın katılımı olmadan ve çıkarları dikkate alınmadan, Ukrayna kriziyle ilgili hiçbir toplantının en ufak bir katma değeri yoktur." değerlendirmesinde bulundu. Mariya Zaharova, "Anlaşmalara uygun olarak, bu ülkelerin, değerlendirmelerini bizimle paylaşmalarını bekliyoruz." ifadesini kullandı.

6.Peki ya bunda Suudi Arabistan'ın çıkarı nedir?

Riyad'ın Moskova'yı Washington ile ilişkilerde dengeleyici olarak kullanmayı amaçladığı açıkça görülüyor. Rusya, BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üyesi ve onunla ilişkiler kuran

Suudiler, böylece uluslararası örgütteki bu nüfuzunu kendi lehlerine kullanarak en hassas konuları kendilerine "kolay hale" getirmeye çalışıyorlar (Gasimov, 2023). Bu temaslar Rusya için de faydalıdır. Suudi Arabistan, Arap dünyasındaki en etkili devlettir. Bunun sayesinde Rusya, gündeminin sadece krallıkta değil, tüm bölgede desteklenmesini sağlamaya çalışıyor. The Wall Street Journal gazetecileri, ABD'nin Suudi Arabistan'dan "Batı'nın Ukrayna'daki çabalarına zarar verebilecek" hiçbir şey yapmamasını istediğini ve Moskova veya Çin ile işbirliğini genişletebileceğinden endişe duyduğunu yazıyor. Rusya'nın işgale başlamasının hemen ardından, 24 Şubat'ta Suudi Dışişleri Bakanlığı, "Ukrayna'nın egemenliğini destekleyecek kararlı bir uluslararası tepki" oluşturulması konusunda görüşmelere başladı. Ancak Suudiler BM'de Moskova'nın Ukrayna'ya yönelik eylemlerine karşı bir karar alınması için oy vermek dışında Rusya'nın eylemlerini hiçbir zaman doğrudan kınamadı. Suudi Arabistan'a bakıldığında, ülkenin Rusya-Ukrayna krizinde ABD'nin pozisyonunu desteklemediği, Rusya'nın Ukrayna'yı işgali konusunda açıklama yapmaktan kaçındığı ve piyasaya daha fazla petrol sağlamayı da reddettiği görülmektedir. Ayrıca Riyad, Rusya ile yapılan OPEC+ Anlaşması'na sadık olduğunu belirtmiş, bu da Suudilerin Rusya'yı desteklediği şeklinde yorumlanmıştır. Son yıllarda Suudi Arabistan-Rusya ilişkileri hızlı bir şekilde gelişim göstermiştir. Ancak bu durum, Suudi Arabistan'ın Rusya-Ukrayna krizine ilişkin hesaplamalarındaki temel faktörü teşkil etmemiştir. Riyad petrol fiyatlarındaki artışı memnuniyetle karşılmasına rağmen, krize yönelik Suudi politikasının en önemli değişkenini Velihaht Prens Muhammed bin Selman'ın kişisel duruşu oluşturmaktadır. Joe Biden, ABD başkanı olduğundan beri Salmanı ciddiye almamış ve hatta onunla konuşmayı dahi reddetmiştir. Bu bağlamda Suudi Velihaht Prensi, Rusya'nın Ukrayna'yı işgalini ABD yönetimine baskı kurabilmek için bir fırsat olarak değerlendirmiştir. Bu kanının en önemli unsuru ise daha önce de söylediğimiz gibi, Suudi Arabistan'ın yalnızca bölgesel lider veya İslam dünyasının lideri değil, aynı zamanda güçlü bir küresel oyuncu olma hırslıdır. Donald Trump'ın görevden ayrılmasının ardından ABD ile Suudi Arabistan arasındaki diyalogda olumsuz eğilimler ortaya çıktı. Onun yönetimi döneminde Riyad'la ilişkiler çok daha sıcaktı. Yurt dışı ziyaretinde ilk ülke olarak Suudi Arabistan'ı seçtiğini hatırlatmak yeterlidir. Ve şimdi Amerikalılar, OPEC'in iç yakıt kriziyle başa çıkmalarına yardımcı olacak planlarını hayata geçirme fikrinden çoktan vazgeçtiler. Şimdi ön planda Suudi Arabistan, Rusya ve Çin arasında başlangıçlarını gördüğümüz ekonomik birliğin oluşumunu engelleme girişimi olacak. Asıl görev, Riyad'daki nüfuzun tamamen kaybolmasını önlemektir. Biden yönetiminin bu süreçte "Ortadoğu'yla nasıl çalışacağını bilen profesyonelleri" dahil etmesi halinde Suudilerle ilişkileri geliştirebileceğine inanıyor. "Bu önceki yönetime başvurmak zorunda kalacakları anlamına

geliyor. O zaman bir tür uzlaşmaya varılacak çünkü Suudi Arabistan için ABD hem ekonomide hem de askeri alanda halen daha ana ortaklardan biridir. Suudi Arabistan, Yemen'de saplandığı bataklıktan henüz kurtulamadı, dolayısıyla askeri alanda Amerikalılarla işbirliği onlar için hayati önem taşıyor. Bunun yerini alaabilecek başka hiçbir alternatif yok. Bu arka plana karşın Rusya Federasyonu'nun Arap dünyasındaki önemi abartılmasa da, Çin ve Rusya dahil diğer güç merkezlerinin rolü artıyor. Şu anda Arap ülkeleri en çok Rus-Amerikan anlaşmazlıklarının Suriye ve İran çevresindeki durumu olumsuz etkilememesini sağlamakla ilgileniyor. Bölge, Rusya'nın ABD ile görüş farklılıklarını oraya aktarma niyetinde olmadığı farkında, ancak bu konunun aktif olarak tartışılması, Rus dış politikasının artan potansiyeline ilişkin algıyı yansıtıyor. Halen Amerika'nın en önemli Arap müttefiki olan Suudiler, Rusya ile ilişkilerini sürdürürken Ukrayna'ya insani yardım sağlayarak bir denge kurmaya çalışıyorlar. Suudi Arabistanın Ukrayna yanlısı "denge politikasının" ardındaki faktörlerden biri de Rusya'nın Suudi Arabistan'ın uzun süredir rakibi olan İran'a çok yakın olmasıdır. Kiev ve Batılı ülkeler defalarca İran'ı Rusya'ya Ukrayna şehirlerine, enerji (kışın) ve tahıl (yazın) altyapısına ateş açmak için kullandığı kamikaze insansız hava araçları sağlamakla suçladı. Ayrıca Moskova'nın İran füzelerine olan ilgisi de bilinen bir gerçek. Her ne kadar İran ve Suudi Arabistan son zamanlarda birbirlerinin büyükelçiliklerini yeniden açarak ve bazı Orta Doğu ülkelerinde rekabeti bir miktar azaltarak ilişkilerini geliştirmeye başlamış olsalar da, stratejik rekabet hala devam etmektedir. Rusya-Ukrayna savaşını kullanarak Prens Salman ABD ile olan kötü ilişkilerini düzeltmeye çalışıyor. Başarılı olabilecek mi göreceğiz. Suudi Arabistan'ın hem ortak hem de düşman olduğu Rusya ile karmaşık ve oldukça belirsiz bir ilişkiler yumağı vardır. Şöyle ki, Suudi Arabistan'ın Rusya ile ileri seviye ilişkileri aynı zamanda ayrı düştüğü de bir hayli konu var. Bu yüzden sıklıkla rakip olarak hareket ediyorlar. Ukrayna konusunda ise Suudi Arabistan'ın emin olmak istediği bir konu var: Putin gerçekten barış mı istiyor, yoksa tam tersine Ukrayna devletini yok etmek mi istiyor? Bunu cevabını ise zaman gösterecek gibi duruyor.

Sonuç

Moskova ile Riyad arasında her zaman anlaşmazlıklar oldu. Buna rağmen 90'lı yıllarda olduğu gibi ikili ilişkilere zarar verebilecek Kuzey Kafkasya veya Balkanlar gibi sorunların olmayışı iki devlet açısından olumlu bir etken gibi görünüyor. Öte yandan Suriye sorunuyla ilgili orta yolun bulunmaması, İran konusunda her iki tarafın ikili oynaması ilişkilerin gelişmesinin önünde büyük bir engel oluşturuyor. Suudi Arabistan'a Salman profilinde birinin liderlik etmesi uluslararası düzenin yeniden tesis edildiği bir dönemde Rusya'nın en büyük şansı desek çokta yanılmış olmayız. Zira başta petrol pazarının koordinasyonlu şekilde yönetilmesi,

Rusya'nın manevra kabiliyetinin genişletilmesi açısından İranla denge politikasının kolaylaşması olsun, Salman Ortadoğu'da Rusya için bulunmaz bir nimet adeta. Ek olarak Salman'ın Ukrayna krizindeki duruşu da Rusya'yı hem şaşırtmış hemde sevindirmiştir. Çünkü Suudilerin konumu bir tek onları bağlamıyor, genel olarak Körfezin de reaksiyonlarını belirliyor. Eğer Salman Trump'ın olası iktidara gelişi sonrasında da İranla halihazırdaki ilişkilerini sürdürmeye devam ederse ve Rusya içinde statüko gelecek 1-2 senede olduğu gibi kalırsa Suudiler için çıkılmaz hale gelen Yemen sorunu çözülecek gibi duruyor. Suriye meselesinde ise Esad'la barış ve etap etap Suriye'deki meşrutiyetinin tanınması yoluna girilecek gibi görülüyor. Oluşa bilecek muhtemel böyle bir senaryoda ise ABD'nin nasıl yol izleyeceğini ön görmek zor. Kim bilir belkide Ortadoğu ikinci bir Kral Faysal suikastine gebe midir? Ancak her ne olursa olsun Rusya Ortadoğu'da temkinli politikalar gütmeye devam ettikçe, bölge oyuncularının etki alanına göz dikmeyerek pragmatik, soğukkanlı, rasyonel hamleler yapmaya devam ettikçe Suudi Arabistan'la da ilişkileri gelişim göstermeye devam edecektir.

Kaynaklar

Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanlığı. Rusya-Suudi ilişkileri. 10.10.2011 // URL: http://www.mid.ru/bdom/ns_rasia.nsf/1083b7937ae580ae432569e7004199c2

Shavrin, V. E. (2020). Rusya ve Suudi Arabistan: ikili ilişkilerin gelişmesi için beklentiler. *Genç bilim adamı*, 29 (319), 259-262.

Abdel Aziz, At-Turki M. (2007). *Dünya siyaseti bağlamında Suudi-Sovyet ve Suudi-Rusya ilişkilerinin evrimi (1926-2007)*. [Tezin özeti, Siyasal Bilimler Doktoru. Bilim]. 6.

Senchenko, I. P. (2021). *Sovyet Rusya, Arabistan ve Basra Körfezi*. Tarihin belgelenmiş sayfaları. Aletheya

Fedorchenko A.V. (2022). Rusya – Suudi Arabistan: zor durum ve işbirliği umutları. *Uluslararası Ticaret ve Ticaret Politikası*, 8 (4), 23-34.

Barmin, Y. (2017). El-Cezire. (15 Ekim 2017), Tartar Konsülü, Crown Crown'un Bakıa Ziyareti, Suudi Hanedanlığına Oy Veren Sovyet Müftüleri. Tarihin gölgeli sayfası <https://strateq.az/manshet/295033/tatar-konsul-v%C9%99li%C9%99hdin>

A. V. Kozyrev'in Körfez ülkelerine gezisi. (9 Ekim 1992). *Diplomatik Bülten*.

Grigori (2021). Rusya ve Suudi Arabistan: ilişkileri. *Özgür Düşünce dergisi*, 1/. <http://svom.info/entry/608-rossiya->

Rusya – Suudi Arabistan. S. Al-Faysal'ın Rusya ziyareti // Diplomatik Bülten.1999. 4 sayıs.

V. S. Chernomyrdin'in Suudi Arabistan, Kuveyt, BAE, Umman ziyareti // Diplomatik Bülten. 1994. Sayı 23/24.

Baklanov, A. Kral Abdullah insanları çok iyi tanıyordu ve muazzam bir otoriteye sahipti, 01/23/2015. <http://www.vestikavkaza.ru/interview/Andrey-Baklanov-Korol-Abdalla->

Razhbadinov, M.Z. (2003).Rusya-Suudi ilişkilerinin bazı yönleri. – Rusya-Suudi ilişkileri: sorunlar ve beklentiler. M., İsrail ve Orta Doğu Araştırmaları Enstitüsü.

Polyakov, K., Khasyanov A. Arap Doğu ve Rusya: İslami köktencilik sorunu. M.: Editoryal SSCB, 2001.

Rusya – İslam İşbirliği Teşkilatı. Rusya'daki İİT heyeti // Diplomatik Bülten. 2000. No.2.

Rusya – Suudi Arabistan – Birleşik Arap Emirlikleri. R. G. Abdulatipov'un Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri ziyareti // Diplomatik Bülten. 2000. No.4.

I. S. Ivanov'un S. Al-Faisal ile ortak basın toplantısında yaptığı konuşma // Diplomatik Bülten. 2003. 6.

Rusya Devlet Başkanı. Suudi Arabistan iş dünyasının temsilcileriyle yapılan toplantıda konuşma. 12.02. 2007. <http://www.kremlin.ru/transcripts/24037>

Kasatkin P.I., Avatkov V.A. Göçün yumuşak gücü – Avrupa Birliği için zor bir görev // Savunma ve Güvenlik Analizi. 2014. Cilt. 30. No. 4. Rr. 311-322.s

Mirzaliyeva, F. (2017). Putin Dönemi Rus Dış Politikası. İnsamer. <https://www.insamer.com/tr/uploads/pdf/rapor-putin-donemi-rus-dis-politikasi.pdf> (erişim tarihi: 04.11.2023)

Alizada,N. (21.12.2017) Suudi Arabistan-Rusya İlişkileri: Rekabetten Stratejik Ortaklığa, Ankasam, <https://ankasam.org/suudi-arabistan->

Bazhrektarevich A. Enerji jeopolitiği: Arap baharı. Uluslararası yaşam. 2011. Sayı 10.

Suudi Arabistan Veliht Prensi Riyad'da Putin ile görüştü: Putin, Bin Selman'ı Moskova'ya davet etti. Independent Türkçe,Perşembe 7 Aralık 2023. <https://www.indyturk.com/node/679661/d%C3%BCnya/suudi-arabistan-veliaht-prensi-riyadda-putin-ile-g%C3%B6r%C5%9F%C3%BC-putin-bin-selman%C4%B1>

Suudi Arabistan Veliht Prensi Riyad'da Putin ile görüştü: Putin, Bin Selman'ı Moskova'ya davet etti. Independent Türkçe,Perşembe 7 Aralık 2023. <https://www.indyturk.com/node/679661/d%C3%BCnya/suudi-arabistan-veliaht-prensi-riyadda-putin-ile-g%C3%B6r%C5%9F%C3%BC-putin-bin-selman%C4%B1>

Kosac G.G., Melkumyan E.S. Bölgesel bir askeri-siyasi örgüt olarak Körfez Arap Devletleri İşbirliği Konseyi // Moskova Üniversitesi Bülteni. Bölüm 25: Uluslararası ilişkiler ve dünya siyaseti. 2012. No. 4. S. 39-69.

Rusya İhracat Merkezi: Orta Doğu // Rusya İhracat Merkezi, https://www.exportcenter.ru/international_markets/world_map/Arabia/ (erişim tarihi 29.09.2023).

Surkov N.Yu. Rusya ve Arap monarşileri: ortak çıkarlar ve işbirliği umutları arayışı. Udmurt Üniversitesi Bülteni Sosyoloji. Politika Bilimi. Uluslararası ilişkiler. 2022. T. 6, sayı. 1. sayfa 81-90s

A.Neymatov, Modern Rusya-Suudi ilişkilerinin analizi. MGIMO Üniversitesi Bülteni 2011.

Lazareva E. Putin ABD'nin Orta Doğu'daki konumunu zayıflattı. Rusya'nın bu bölgedeki nüfuzu, Ukrayna'daki özel operasyonun sonuçlarını pekiştirecek. 2022 – 11 Ekim <https://ura.news/articles/1036285547>

Ali Bakeer, Rusya'nın Ukrayna'yı İşgali ve KİK Üyelerinin Tutumları.ORSAM, 28.03.2022. <https://www.orsam.org.tr/tr/rusyanin-ukraynayı-ısgali-ve-kik-uyelerinin-tutumları>

Riad Domazeti, Rusya'nın Ukrayna İşgali ve Ortadoğu Ülkelerinin Pozisyonu.İNSAMER 05.03.2022. <https://www.insamer.com/tr/rusyanin-ukrayna-ısgali-ve-ortadogu-ulkelerinin-pozisyonu.html>.

Nurlan Gasimov, Zelensky'nin ardından Rusya İçişleri Bakanı Suudi Arabistan'da kabul edildi. Vedomosti 24 Mayıs 2023. <https://www.vedomosti.ru/politics/articles/2023/05/24/976521-vsled-za-zelenskim-v-saudovskoi-aravii-prinyali-ministra-vnutrennih-del-rossii> erişim tarihi 14.10. 2023.